

Det arbejde, som Videnskabernes Selskab hermed udsender, har en lang — des værre alt for lang — forhistorie, som vi både for forfatterens og vor egen skyld må gøre nærmere rede for.

JOH. CHR. SUBCLEFF ESPERSEN fødtes d. 12. Februar 1812 i Rønne, hvor hans fader var snedker. Uagtet deres små kår bestemte forældrene sønnen til studeringerne, og 1823 blev han sat i sin fødebys lærde skole, hvorfra han 1830 dimitteredes til universitetet. 1840 underkastede han sig filologisk embedseksamen, og det følgende år konstitueredes han som lærer ved Metropolitanskolen, hvor han 1843 udnævntes til adjunkt og 1846 til overlærer.

Som forskellige endnu bevarede udkast viser, havde han allerede tidlig begyndt at gøre optegnelser af grammatikalsk og leksikalsk indhold angående sin fødeøes sprog, oprindelig nærmest som tillæg til den kortfattede skildring af sproget, der findes i P. N. Skougaards «Beskrivelse over Bornholm», Kbh. 1804, s. 113—21 (grammatik) og s. 369—411 (ordsamling).

I sit «Dansk Dialect-Lexikon» 1841 havde C. Molbech forsætlig udelukket den bornholmske dialekt, og grunden dertil angiver han selv i fortalen (s. XXIV—V): «Dette Dialect-Lexicon omfatter Sproget fra alle danske Landskaber og Øer, med Undtagelse af Bornholm. Den derværende Sprogarts Særegenhed, dens betydelige Afvigelse fra de øvrige Provindsers,

dens Tilmærkelse til den skaanske Dialect og Slægtskab med denne, har foranlediget denne Afsondring. Et eget, fuldstændigere bornholmsk Idioticum, end den Ordsamling, som findes hos Skougaard, vilde være en ønskelig Berigelse for vor linguistiske Literatur; og ved et saadant Foretagende kunde Hensyn til Sproget i Skaane ikke undværes».

Vi fejler næppe ved at antage, at denne udtalelse af Molbech har været en hovedgrund for Espersen til for alvor at optage sine studier af den bornholmske dialekt for at berige litteraturen med det af Molbech ønskede værk.

I året 1853 var Espersens arbejde over den bornholmske dialekt skredet så vidt frem, at han ansøgte Videnskabernes Selskab om understøttelse til dels fremme, idet han samtidig indsendte nogle prøver deraf. I sit møde d. 4. Novbr. s. å. overdrog Selskabet et udvalg bestående af N. M. Petersen, J. N. Madvig og N. L. Westergaard at afgive betænkning over dette andragende. Denne betænkning, der var forfattet af Westergaard, blev allerede afgivet i Selskabets møde d. 2. Decbr. og lyder således (Oversigt over Videnskabernes Selskabs Forhandl. for 1853, s. 242—43): «Den opgave, som hr. Espersen har stillet sig, er at give en sammenlignende, på det ejendommelige beregnet, fuldstændig fremstilling af den bornholmske sprogart, såvel med hensyn til dens sprogbygning som dens ordforråd, tillige med en forudskikket udvikling af Bornholmskens forhold til oldsproget, de nordiske sprogarter og det danske og svenske skriftsprog, samt med en undersøgelse om hvorvidt spor af tysk indflydelse lade sig i nogen enkelthed påvise. Komiteen er af den enstemmige mening, at et sådant arbejde i høj grad fortjener at opmuntres; ti ved siden af den almindelige betydning, som de forskellige dialekter have for vor sproghistorie, har Bornholmsken tillige en ejendommelig, da den, ved øens afsondrede beliggenhed og den mindre livlige forbindelse med rigets øvrige befolkning, har bevaret langt flere og fastere præg af en ældre sprogform end

de fleste andre sprogarter, medens den tillige indtager en af øens beliggenhed betinget stilling imellem de danske dialekter, såvel her i landet som i det tidligere danske Sydsverig, og de svenske. Men Bornholmsken kan ikke undgå dialekters almindelige skæbne, og ved det i senere tider stærkt tiltagne samkvem imellem øens og rigets øvrige befolkning begynder den alt at tabe noget af sin bestemt udprægede særegenhed, idet enkelte former, ord og ordbetydninger til dels ere trængte tilbage til de mere afsides liggende og fra købstæderne fjærnede egne. Efter de prøver som hr. Espersen, der er født på Bornholm, har forelagt, er komiteen af den enstemmige mening, at han vil være i stand til at løse på tilfredsstillende måde den opgave, han har sat sig, og at han derfor er værdig til Selskabets understøttelse til sit arbejdes fremme; navnlig anser komiteen med ham det for højst ønskeligt, at han sættes i stand til såvel at kunne foretage en gennemvandring på øen, for at tilvejebringe den nødvendige sikkerhed og fuldstændighed i enkelte retninger, og ved nærmere undersøgelse om muligt at bringe til et bestemtere resultat den af Skougaard alt antydede forskel mellem Nord- og Syd-Bornholmsk, som til i noget længere tid at opholde sig i det ældgamle Gudhjem og andre afsondrede steder, hvor den ældre sprogform især er bevaret.»

«Idet komiteen på det varmeste anbefaler denne sag til Selskabets velvilje, tillader den sig i henhold til ovenstående at foreslå, at der bevilges hr. overlærer Espersen den sum af 400 rbd., hvorom han søger, til udførelsen af ovennævnte arbejde over den bornholmske sprogart».

I henhold til denne betænkning bevilgede Selskabet «200 rbd. til udbetaling i begyndelsen af 1854 og 200 rbd. efter at forfatteren for Selskabet har godtgjort, at arbejdet er rykket betydeligt frem». At denne betingelse må være opfyldt allerede 1854, fremgår af regnskabsoversigten for dette år, ifølge hvilken alle 400 rbd. er udbetalte (Oversigt for 1855, s. 380).

Espersen har uden tvivl i dette år foretaget den i komitebetænkningen nævnte rejse til Bornholm for at fuldstændiggøre sine samlinger, og han synes navnlig at have dvælet i Gudhjem, hvorfra der i ordsamlingen anføres mange ejendommelige former og talemåder.

Fra nu af og indtil midten af 1857 ses han at have været stærkt optaget af arbejdet, i hvilket der imidlertid indtrådte en standsning, da han i Novbr. 1857 udnævntes til rektor ved den højere realskole i Rønne. Han har sikkert håbet, at det nu skulde lykkes ham under gunstige forhold at fuldende arbejdet på sin fødeø. Dette håb skulde dog ikke gå i opfyldelse, da døden bortrev ham d. 4. April 1859. Allerede i København havde han dog udarbejdet og renskrevet den bornholmske ordsamling, der dannede den væsentligste og sikkert betydningsfuldeste del af hans værk. Denne ordsamling, som efter forfatterens død af hans enke blev overgivet til Videnskabernes Selskab, udgør tre hæfter i 4to på ombrækkede blade, hvoraf kun halvdelen er beskrevet, medens den anden halvdel er blank, bestemt for senere tilføjelser og rettelser, af hvilke der findes ikke få. Det første hæfte indeholder på 184 sider bogstaverne A—J og er dateret 23. Septbr. 1856; det andet hæfte indeholder fra s. 185—352 bogstaverne K—R, dateret 15. Marts 1857, og det tredje hæfte fra s. 353—506 bogstaverne S—Ö, dateret 20. Juni 1857.

En ydre anledning bevirkede, at Videnskabernes Selskab optog spørgsmålet om udgivelse af den Espersenske ordsamling. Den 21. Decbr. 1874 tilstillede nemlig lærer Viggø Holm i Sandvig Selskabet et «andragende om at få del i fuldførelsen» af rektor Espersens bornholmske ordbog, således som denne var ham bekendt af «de udkast, optegnelser m. v. fra forfatterens hånd, der i renskrevet form skulde være oversendte til Videnskabernes Selskab». Hr. Holm mente, at han efter det kendskab, han således havde til Espersens arbejde, vilde kunne tilføje «ikke så ganske få ord og karakteristiske ordforbindel-

ser», ligesom den af Espersen benyttede «betegnelse af udtalen vistnok på sine steder ved tilføjelser nærmere kunde præciseres i overensstemmelse med den virkelige udtale af ordet». I anledning af denne henvendelse overdrog Selskabet i mødet d. 29. Januar 1875 den historiske klasse at afgive beretning om Espersens manuskript og fremsætte forslag om, hvad der nærmest burde foretages dermed (Oversigt for 1875, s. {31}).

I mødet d. 3. Decbr. 1875 anbefalede klassen udgivelsen af Espersens ordbog i henhold til en af J. N. Madvig, P. G. Thorsen og Sv. Grundtvig afgiven betænkning, der er meddelt i Oversigt over Selskabets Forh. 1875, s. {69}—{71}, og i hvilken det med hensyn til udgivelsesmåden hedder: «. . . . Foranlediget ved en til Selskabet indkommen forespørgsel fra Bornholm, har dette nu æsket vor ytring . . . om, hvorvidt den af afdøde rektor Espersen udarbejdede bornholmske ordsamling måtte egne sig til udgivelse i den foreliggende form. Efter at have gjort os bekendte med det 506 kvartsider omfattende manuskript ere vi enstemmig af den formening, at dette spørgsmål må besvares bekræftende, og at rektor Espersens efterladte arbejde fuldt vel fortjener at udgives således, som det foreligger fra hans hånd. Ikke alene pietetshensyn til den afdøde forfatter, men lige så meget hensyn til videnskabens tarv synes os at påbyde denne fremgangsmåde; hvormod vi tro at måtte fraråde, at det foreliggende arbejde forinden det udgives modtager nogen udvidelse, beskæring, ændring eller omarbejdelse fra fremmed hånd.»

«Endskönt Espersens arbejde er affattet i leksikalsk form, og det vel tør antages, at dets forfatter har haft til hensigt, i overensstemmelse med den oprindelige plan, at forudskikke det en samlet udsigt over sprogartens hele væsen og stilling, så indeholder det dog et rigt materiale til fremstillingen af den hele sprogbygning, både lydlæren, formlæren og sætningslæren; ligesom der også stadig er foretaget sammenligning så vel med dansk, svensk og islandsk skriftsprog som også

med danske, svenske og norske sprogarter, så godt som dette lod sig gøre med de på udarbejdelsestiden tilgængelige hjælpemidler. Mange vigtige arbejder på dette område
 ere siden fremkomne, og deres benyttelse vilde vel kunne have tjænt til at belyse en række tilsyneladelser i den bornholmske sprogart, men hovedformålet for arbejdet, som var at give en god special-beskrivelse af den enkelte sprogart, tør desuagtet antages for at være tilnærmelsesvis nået i Espersens efterladte værk, som derfor formentlig bør overgives offentligheden således som det er kommet fra hans hånd.»

«Dersom Selskabet måtte bestemme sig for en sådan udgivelse af Espersens arbejde, så er medundertegnede Grundtvig villig til at forestå denne, og håber også, ved hjælp af skriftet selv og ved velvillig bistand fra indfødte Bornholmere, at kunne ledsage det med den til dets rette forståelse fornødne vejledning, angående den i skriftet anvendte lydbetegnelse så vel som grundtrækkene i den her behandlede sprogarts grammatik.»

«I forbindelse hermed finde vi os foranledigede til at udtale, at det formentlig kun vil kunne være Selskabet kært at modtage sådanne supplementer til Espersens arbejde, som ere stillede i udsigt, hvad enten disse måtte bestå i rettelser eller tillæg til ordsamlingen eller i andre bidrag til at fuldstændiggøre beskrivelsen og forståelsen af dette, ved sin stilling til andre så vel danske som svenske sprogarter og ved sin fastholden af adskillige gamle ejendommeligheder, både i grammatikalsk og leksikalsk henseende mærkelige landskabsmål. Hvorvidt Selskabet da måtte finde sig foranlediget til at udgive sådanne supplementer, må dog selvfølgelig komme til at bero så vel på disses værd og betydning som også på Selskabets frie beslutning, når spørgsmålet derom måtte foreligge.»

Efter at Selskabet i sit næste møde (d. 17. Decbr.) havde vedtaget at bevilge de til værkets udgivelse anslåede 2400 kroner,

besørgede prof. Grundtvig i løbet af det følgende par år Espersens manuskript trykt ganske i den form, hvori det forelå fra forfatterens hånd. Under 30. Marts 1878 indberettede han til Selskabet, «at udgivelsen af afdøde rektor Espersens bornholmske ordsamling nu er så vidt fremmet, at hele teksten er trykt på 409 sider, af hvilke de 408 (25¹/₂ ark) ere rentrykte». Han tilføjede, at han, da Selskabet havde forbeholdt sig senere at tage bestemmelse om, hvorvidt det vilde modtage sådanne supplementer til Espersens arbejde, som hr. Holm måtte tilbyde, havde oversendt denne et aftryk af ordsamlingen og udbedet sig hans erklæring om, hvorvidt han fremdeles agter at forelægge Selskabet sine tillæg til værket. Hr. Holm, der imidlertid var forflyttet som kantor fra Bornholm til Nykøbing på Falster, tog med stor iver og interesse fat på arbejdet, og i mødet d. 16. Januar 1880 fremlagdes hans håndskrevne «Supplement til afdøde rektor Espersens samling af bornholmske ord», ledsaget af en skrivelse fra prof. Grundtvig med anmodning om at lade det prøve af et udvalg, for at der kunde tages bestemmelse om dets mulige anvendelse. Den hertil valgte komite (J. N. Madvig, P. G. Thorsen, Sv. Grundtvig og Ludv. F. A. Wimmer) anbefalede i sin betænkning, der forelagdes i mødet d. 27. Febr., udgivelsen af Holms supplement, hvortil Selskabet sluttede sig. Den nævnte betænkning lyder således (Oversigt for 1880, s. {27}—{28}): «Det af hr. lærer Viggo Holm indsendte . . . «Supplement» . . . synes os i det hele taget så værdifuldt, at det vel fortjæner at udgives sammen med Espersens arbejde.»

«Forfatteren har, for at være så fuldstændig som muligt og ikke forbigå noget, som kunde have betydning, medtaget adskilligt, om hvis nødvendighed han selv har været i tvivl, således en del fremmede ord og nogle danske, som væsenlig i samme form og bemærkelse forekomme i det danske rigssprog. Adskilligt sådant kunde også efter vor formening gerne udelades, og forfatteren har i så henseende givet udgiveren fuld-

kommen frie hænder til at bortskære, hvad efter hans skøn vilde være uforment.»

Det foresloges i henhold hertil at overlade udgiveren at bestemme, hvad der skulde medtages, hvorefter supplementet formentlig vilde udgøre 5 ark, der vilde medføre en udgift af omtr. 500 kroner.

Af de mellem prof. Grundtvig og kantor Holm udvekslede breve angående supplementet ses det, at Holm har afsendt korrekturen af første ark (s. 410—24) d. 5. Juni 1880 og korrekturen af sidste ark (s. 489—504) d. 28. Decbr. 1880. I begyndelsen af året 1881 var hele teksten (31^{1/2} ark) således rentrykt. At det alligevel trak ud med den endelige udgivelse, lå i, at prof. Grundtvig oprindelig havde påtaget sig at skrive både en fortale og en grammatisk indledning til værket. Denne opgave lå imidlertid vor højt fortjænte kollega fjærnere, og den viste sig efterhånden at være forbunden med større vanskeligheder, end han fra først af havde tænkt sig. Han havde derfor også efter indtrængende anmodninger bestemt sig til at lade Espersens arbejde med Holms tillæg udkomme om muligt i løbet af 1883, kun ledsaget af en ganske kort indledning, hvori der skulde gøres rede for den af Espersen benyttede lydbetegnelse. Det var hans håb, at han skulde kunne finde tid til at fuldføre dette i sommerferien 1883; men hans pludselige og uventede død d. 14. Juli 1883 hindrede udførelsen af dette som af så mange andre arbejder.

I Septbr. 1883 blev det materiale til den bornholmske ordbog, der fandtes efter prof. Grundtvig, af hans bo overleveret til dr. Wimmer, som gav Videnskabernes Selskab meddelelse herom i mødet d. 12. Oktbr. Præsidenten (J. N. Madvig) anmodede i den anledning dr. Wimmer om at fuldende det nævnte arbejde, hvortil han erklærede sig villig, såfremt hans kollega i ordbogskommissionen dr. Vilh. Thomsen vilde tage del deri. Da han indvilligede heri, overdrog Selskabet

disse sine to medlemmer at afslutte udgivelsen af den bornholmske ordbog.

Som indledning til dette arbejde foretog vi straks en nøjagtig sammenligning mellem det af prof. Grundtvig besørgede aftryk af ordbogen og Espersens originale håndskrift. De ved denne sammenligning opdagede ret talrige uoverensstemmelser mellem den trykte tekst og håndskriftet har vi, for så vidt de må anses for at være af væsentligere betydning, anført i den efter ordbogen tilføjede liste over trykfejl og rettelser.

De tilfælde, i hvilke aftrykket i øvrigt mere eller mindre afviger fra håndskriftet, er følgende:

1) Espersen benytter gennem hele sit håndskrift en blanding af latinske og gotiske bogstaver, de første overalt i de bornholmske ord, i de fra fremmede sprog og dialekter (dog ikke Dansk, Norsk, Tysk) anførte ord, i de latinske kunstord, forfatternavne og undertiden ellers. Det kan efter vor mening kun billiges, at aftrykket har ophævet denne forskel og overalt indført de latinske bogstaver. Enkelte ujævnheder er dog herved fremkomne i aftrykket, som ikke skyldes Espersen, således i brugen af ø og ö, af hvilke Espersen selv kun anvender det sidste både i gotisk og latinsk skrift, medens aftrykket gennemfører ø i den egentlige tekst, men bruger ö overalt i de bornholmske og svenske ord (i citater fra ældre tid dog ø; se f. eks. s. 60 u. Dölla¹).

2) En enkelt gang (s. 42 u. ordene Bäll) har E. i sit håndskrift betegnet de to enslydende og éns böjede ord med forskellig betydning ved et foransat A og B, og det samme betegner han senere en enkelt gang ved efter ordene at tilføje 1 og 2, nemlig u. ordene Kläppa s. 176—77, under hvilke han ligeledes henviser til Kläpp 1 og 2, der dog ikke i hans håndskrift således som i aftrykket er betegnede 1 og 2. På samme måde henviser han s. 72 u. Fitturijn til Fittuer 1, s. 76 u. Fläwuer til Flawa 1, s. 143 u. Hyssja til Hysa 1, i hvilke tilfælde ordene dog hverken i håndskriftet

eller aftrykket er betegnede med 1 og 2. At E. heller ikke selv under trykningen vilde have gennemført denne betegnelse, synes at fremgå ikke blot deraf, at han også bruger de nævnte betegnelser ved henvisning til forskellige betydninger af det samme ord (se f. eks. s. 195⁴ henvisningen til «det trans. verbum *krājnga* 1» o: *Krājnga* v. a. 1) o. s. v.); men han har forsættelig undertiden rettet de henvisninger til ligestyende ord, der oprindeligt var betegnede ved 1 og 2 (således s. 195¹⁰ u. *Krāwtas* v. d., hvor håndskriftet først havde *krāwta* 2, hvilket 2 derpå er udraderet og rettet til v. n.; i aftrykket er både 2 og v. n. beholdt).

Det vilde have lettet oversigten overalt at gennemføre den af E. antydede adskillelse mellem de enslydende ord ved tilføjelse af små tal efter ordene, og udgiveren har også gjort dette på flere steder, men ikke gennemført det.

En anden lille afvigelse fra håndskriftet, som også på flere steder kunde have lettet læsningen, var en større brug af bindetegnet for at adskille leddene i et sammensat ord. E. bruger selv her af og til bindestreg (således s. 119 u. *Gāsarāwka*, medens det foregående og efterfølgende *Gāsarūsk*, *Gāsastriva* ikke har bindestreg; s. 201 anvendes den i flere ord), hvad der burde være gennemført i større udstrækning (aftrykket udelader den af og til, hvor den findes i håndskriftet, således u. *Bāl-iven* s. 17, *Lijlle-stoua* s. 205, men tilføjer den omvendt meget hensigtsmæssig f. eks. s. 129 u. *He-loita* og *Hērs-palt*).

3) I Espersens håndskrift bruges en lille streg for at adskille tillægsordenes former i de forskellige køn og udsagnsordenes endelser i de forskellige tider (nut., fort., fort. tillægsf.). Aftrykket har her overalt gennemført at bruge bindestregen med undtagelse af et enkelt sted, hvor der anvendes noget større adskillelestegn (u. *Gā* s. 117). Vi vilde ønske, at der i disse tilfælde var valgt enten en større streg eller en anden betegnelsesmåde, da brugen af bindestregen, der jo ellers og også her tillige har en ganske anden betyd-

ning, i flere tilfælde (særlig ved udsagnsordene) kan blive temmelig utydelig eller forvildende (se f. eks. under *Dö* s. 60, *Eia* s. 62, *Hiva* s. 130¹⁸ (sml. det foregående *Hiva*), *Rijnna* s. 272, *Varra* s. 381 o. s. v.; jfr. ligeledes under *Ejn* 3) s. 63, *Vår* s. 380, hvor *Vår-t* jo skal betyde, at ordet i hak og huk hedder *vår*, i ik. *vårt*, o. s. v.).

Med undtagelse af de her fremhævede afvigelser fra håndskriftet gengiver aftrykket i øvrigt, når vi ser bort fra de ikke få fejl, der har indsnøget sig, helt igennem Espersens eget arbejde med alle inkonsekvenser, unøjagtigheder, etymologiske fejl o. s. v. Det store tal af disse gør det imidlertid klart for os, at den beslutning at aftrykke Espersens arbejde uden nogen som helst ændring eller tilføjelse har været mindre heldig. Vel foreligger nemlig hans håndskrift i en meget smuk og tydelig renskrift fra hans egen hånd; men at denne renskrift ingenlunde var bestemt til trykning, før end den havde modtaget endnu et omhyggeligt gennemsyn, fremgår af flere omstændigheder:

1) Den overordentlig inkonsekvente lydbetegnelse, f. eks. i betegnelsen af selvlýdenes længde, i adskillelsen af *s* og den tilsvarende stemte lyd *z* (et eget, i aftrykket ikke antydet tegn herfor, *š*, har E. kun i begyndelsen af sit håndskrift nu og da brugt, som *A š*, *A ša*, *B ā š*) o. s. v., vilde næppe ved et sidste gennemsyn have modtaget væsentlige ændringer fra E.s hånd; men vi tror dog, at det for brugen af værket havde været heldigt, hvis udgiveren så vidt muligt havde gennemført en nogenlunde ensartet skrivemåde. Vi skal imidlertid her ikke dvæle nærmere ved dette punkt, men nøjes med at henvise til den i lyd læren meddelte oversigt over de bornholmske lyd.

Derimod er der mange andre punkter, hvor E. sikkert selv vilde have ændret sit håndskrift enten for trykningen eller under denne, og hvor udgiveren efter vort skøn også burde have foretaget ændringer. Hethen hører

2) den ujævnhed, der findes i de brugte forkortelser dels af anførte forfatteres navne og værker, dels af almindelige ord, af hvilke nogle tillige er så usædvanlige, at vi har ment til slutning at burde tilføje en fortegnelse over de vigtigste af dem.

3) Stor inkonsekvens møder vi ligeledes i brugen af skilletegnene, hvor særlig komma på mange steder anvendes eller udelades i strid med de almindelige regler. Ikke sjælden findes ligeledes semikolon i stedet for kolon eller omvendt.

Største delen heraf skyldes dog aftrykket, hvor der både i brugen af skilletegn og parenteser er indløbet en stor mængde fejl, som ikke findes i Espersens håndskrift. Disse fejl er imidlertid af den art, at de kun sjælden kan give anledning til virkelig misforståelse, hvad der ligeledes gælder om den inkonsekvente brug af punktet på flere steder, således jævnlig (Moth.) ved siden af (Moth) o. s. v. Når der i reglen skrives Angel, Fyen. o. s. v. ved siden af det sjældne Angel, Fyen o. s. v., burde den første skrivemåde have været gennemført, da E. ved disse former vil betegne tillægsordene (Angelsk, Fyenssk o. s. v.).

Også i retskrivningen findes jævnlig inkonsekvenser, hvoraf adskilligt dog skyldes aftrykket (således Udslæt og Udslet s. 198¹⁴⁻¹⁷, Erter og Ærter s. 273²¹⁻²³⁻²⁵ o. s. v.). Flere ord skrives både samlede og adskilte (idet og i det; bornholmsk i åns, i år, i går, ejn helu og idns, iår, igår, ejnhelu o. s. v.).

Værre er det, at i de bornh. ord enkelt og dobbelt medlyd ofte bruges i flæng (der skrives *kvijnn*, *sjijnn* og *kvijn*, *sjijn*, *omm* og *om*, *-rr* undertiden i udsagnsordenes udlyd for det sædvanlige *-r*, f. eks. s. 75 u. Flasa *flasarrr*, s. 281 u. Røna *rønarr* to gange, o. s. v.).

Selv i brugen af de latinske kunstord findes der vaklen. Medens forfatteren i begyndelsen af sit værk bruger v. a. (verbum activum), forekommer fra bogstavet L regelmæssig v. tr. i samme betydning, men fra S bruges alter v. a.

At forfatteren i al fald i mange tilfælde under et fornyet gennemsyn eller under trykningen vilde være bleven opmærksom på de fremhævede ujævnheder og have rettet dem, tør vel anses for utvivlsomt.

4) Der findes på forskellige steder henvisning til ord, som ikke er optagne i ordsamlingen. Disse ord er: s. 3 *Eit* u. Ait, s. 30 *unbobba* u. Bobba 2 c), s. 70 *fiskaår* u. Fisk, s. 74 *kjöllneflaga* u. Flaga, s. 134 *Kabbis* u. Horrak., s. 140 *Hvårgarn* u. Hvargarn, s. 143 *darrhänder* (i aftrykket urigtig *barrh.*) u. Hånn, s. 359 *näj* u. Tråwa, s. 362 *nöda* u. Troua, s. 369 *sänna* u. Udasännara, s. 383 *fara* u. Veifarnijng, s. 401 *svinaägel* u. Ägel. De fleste af dem er senere optagne i Holms tillæg. Når der s. 31 u. Bobba henvises til «det ovenfor anførte isl. Substantiv *vofa*» o. s. v., findes disse isl. ord ikke ovenfor, fordi artiklen er rettet af forfatteren.

5) At E. ikke selv har betragtet den foreliggende afskrift som endelig, fremgår i ethvert tilfælde med sikkerhed deraf, at der på forskellige steder i håndskriftet findes en åben plads eller spørgsmålstegn, hvor ord eller betydninger nærmere skulde undersøges, eller hvor steder i enkelte skrifter skulde efterses. Når det således s. 189³³⁻³⁴ hedder: «Om Dsk. et *Krat* (efter Klingh. ogsaa Sk.) er det samme Ord?» har det langt mere udseende af at være en henstilling til forfatterens egen nærmere prøvelse end at være bestemt til i denne form at gives i den endelige redaktion. En tvivl om rigtigheden af de givne oplysninger viser de spørgsmålstegn, der i håndskriftet er tilføjede s. 81²⁰ ud for *fora* o. s. v., 103⁹ over «synes», 103²³⁻²⁴⁻²⁸ over ordene Torsk og *fiska-*, 248¹⁰ over *y* i *opyvet* (M. D. L. har nemlig 'opöiet'), 308¹³ ved *slyna* o. s. v., 344⁹ efter *svorra*, v. n., 370¹⁸ efter *oförvarandes* ved misforståelse af Almquist (et par andre tilfælde, der ikke er anførte her og ikke kan ses af aftrykket, er optagne mellem rettelserne).

Den s. tjærne, der findes foran enkelte ord, synes at have en lignende betydning. Det er uden tvivl ord, som forfatteren

ikke selv har kunnet kontrolere. S. 314 har håndskriftet i al fald efter Snabba f. en ny artikel *Snabba f., hvortil E. har føjet den bemærkning «udelades som usikkert», hvorfor denne artikel ikke er optaget i aftrykket. Samme bemærkning har E. føjet til et ord Stäwa, der i håndskriftet findes efter Stäw 2 (s. 339 i aftrykket), men ikke er forsynet med stjerne¹⁾. De med stjerne forsynede ord er i øvrigt følgende: Bekajader s. 22, Bommersnära s. 32, Bränna s. 40 (denne artikel er tilføjet i margen), Börsölla s. 45, Kauijn s. 163, Klabb-snud s. 172, Kvissa s. 198. Endvidere findes i håndskriftet, men ikke i aftrykket en stjerne foran ordene Stäjggjer og Stäjggjhar s. 338 og s. 317 en stjerne i margen ud for ordet Snorkijn.

De steder, hvor håndskriftet har en åben plads, findes s. 203¹⁴ efter ordet «Kæmpevis.», samt efter eksemplerne fra kæmpeviserne s. 379¹⁷⁻²¹ (efter ordene «føre», hvor håndskriftet har «føres», og «vaand»), hvor E. åbenbart har villet tilføje bestemte citater, s. 215¹⁴ efter Ihre Glossar., hvor stedet er tilføjet af udgiveren, s. 389⁴ ved Vojll () med tom plads mellem parenthestegnene; endvidere på følgende steder, hvor den åbne plads i aftrykket er betegnet ved stjerner: s. 273 u. Romma, 276³⁻²⁵⁻²⁷, 307¹⁷, 366²¹, 367¹³, 378³. På nogle af disse steder er formerne dog utvivlsomme, og udeladelserne synes derfor at bero på en øjeblikkelig tankeløshed, ligesom det jo åbenbart skyldes en forglemmelse, at kön eller böjning på enkelte steder ikke er tilføjet (således efter Kjinka s. 165, efter Kri s. 191, efter Stäwla s. 339), eller at betydningen er udeladt s. 409¹⁴ efter *örnaly* u. Öra.

6) Endelig findes der hist og her adskillige urigtige udtryk og vendinger, som uden tvivl vilde være blevne ændrede under et sidste gennemsyn (f. eks. s. 196²¹ «den Deel af

Hovedet ovenfor Nakkegruben», s. 219²³ «hvor man . . . hænger Noget i», s. 331⁶ «et Træ . . . som Grenene ere afhugne», s. 166⁷ «kun nu» o: nu kun, s. 351¹⁰ «hvor ofte Dansken» o: hvor D. ofte (sml. brugen af ordet «atter» s. 366¹⁷), s. 300¹⁸⁻¹⁹ «blot . . . alene», hvor det ene af disse ord er overflødig. Noget andet er det derimod, at E. på adskillige steder bruger ord og former, der ikke tilhører det danske rigssprog.

Uagtet de ikke få rettelser og tilføjelser, som E. allerede har foretaget i sit håndskrift, tør det anses for utvivlsomt, at han inden udgivelsen vilde have foretaget langt flere og særlig vilde have søgt at fjerne en stor del af de her påpegede unøjagtigheder og inkonsekvenser, og vi vilde have anset det for ønskeligt, at udgiveren i alle de nævnte tilfælde havde ændret.

Men udgiveren burde efter vor mening ikke have indskrænket sig til at foretage rettelser i disse tilfælde. Vi tror, at man til gavn for værket trygt kunde være gået endnu videre og på mange steder have tilføjet et og andet og særlig have strøget overordenlig meget.

Det er jo klart, at E.s arbejde væsentlig er anlagt efter samme plan som Molbechs Dialect-Lexikon. Han har, hvad der også er udtalt i hans andragende til Videnskabernes Selskab, både villet give en bornholmsk ordsamling og tillige stille sprogarten i forhold til de øvrige nordiske sprog og dialekter og til de germanske sprog¹⁾. Til en fyldestgørende løsning af den første del af opgaven var han sikkert bedre udrustet end nogen anden dalevende, idet han selv beherskede dialekten og som filolog havde den almindelige sproglige dannelse, der kræves for at udføre et sådant arbejde. Den specielle indsigt i de nordiske og germanske sprog, støttet af en grundig

¹⁾ Efter Bouarömm f. (s. 35 i aftrykket) findes en længere forklaring, der senere er indklamret med blyant, og hvortil er føjet bemærkningen «udslettes». Forklaringen findes nemlig senere u. Römm.

¹⁾ At det stadig var hans hensigt også at behandle sprogarten grammatisk ses f. eks. af henvisningen s. 186¹⁰, hvor det hedder «om det Enkelte s. Gram.».

komparativ metode, som kræves til løsning af den anden side af opgaven, manglede han derimod i for høj grad til at han med de hjælpemidler, som den gang stod til hans rådighed, kunde frembringe noget virkelig betydningsfuldt. Det vil da også ses, at hans jævnførelser med andre nordiske og germanske sprog og dialekter væsentlig støtter sig til det af Ihre og Molbech samlede stof; men på ny at optrykke den blanding af rigtigt og urigtigt, der findes i disse arbejder, måtte den gang betegnes som overflødig og nu som meget uheldigt. Hvor han går uden for Ihres og Molbechs værker (og de også af denne sidste benyttede velbekendte tyske dialektordbøger), får vi ofte kun en broget sammenstilling af former alle vegne fra, der ikke blot ikke har nogen betydning for det bornholmske ord, som de skulde oplyse, men jævnlig er ligefrem forvirrende. Dette gælder således flere steder især i slutningen af ordsamlingen, hvor Diefenbach oftere anføres (jfr. s. 12 u. Avver, s. 371—72, 377, 378 u. Ujunnarna, Väjlebötta, Val og Vallman, 381 u. Varp, 387 u. Visa¹, 398 u. Åla-tälla, 401 u. Äggla o. s. v.). Det kan her ske, at under massen af ord, der anføres fra alle mulige sprog og dialekter, det eneste, som på dette sted har nogen betydning, det oldnordiske, udelades, fordi det ikke fandtes i de benyttede kilder.

Vi vilde som udgivere have anset det for rigtigt at udelade største delen af disse jævnførelser, der er foretagne uden bestemt princip og oftest ganske bærer tilfældighedens præg, og i det hele at indskrænke denne side af arbejdet til det, der var virkelig oplysende. Men vi vilde da samtidig dermed overalt hvor det var muligt have rettet de mange urigtige etymologier, ord og former, der anføres ikke blot fra fremmede, men også fra de nordiske sprog, særlig fra Islandsk, hvor forfatterens kilder væsentlig har været de nyistandske ord hos Björn Haldorson og Gíslason (i Dönsk Orðabók). På den anden side vilde vi jævnlig have tilføjet henvisninger til tilsvarende oldnordiske ord, hvor de mangler, eller til tilsvarende ord og

udtryk i det almindelige danske sprog. Men vi må til slutning så stærkt som muligt fremhæve, at man ikke, fordi bogen først udgives 1907, må lægge forfatteren til last, at han jævnlig synder mod de sprogvidenskabelige teorier og de sproghistoriske kendsgerninger, som sætter os i stand til nu at se sammenhængen. Man må ikke glemme, at hele værket blev udarbejdet i årene 1856—57, og man må ved bedømmelsen af det stille sig klart for øje, hvilke hjælpemidler der den gang fandtes, og hvilke fremskridt den nordiske sprogvidenskab har gjort i de forløbne halvhundredte år.

Foruden de i det foregående påpegede mangler i E.s arbejde, som vi måtte have ønsket fjærnedede under udgivelsen¹⁾, vilde vi have anset det for overordenlig heldigt, hvis hr. Holms tillæg havde foreligget for trykningen af E.s ordsamling og var bleven indarbejdet i denne, selvfølgelig således, at det tydelig kunde ses, hvad der tilhørte hver af dem. Det kunde da også være nåt, at den bornholmske udtale med den i tillæget brugte lydskrift var bleven føjet til alle ordene efter E.s egen skrivemåde.

Hvad tillæget angår vil man se, at det foruden tilføjelser og rettelsér til ord, som allerede findes hos E., og som i reglen er mærkede med anførselstegn, tillige optager et ikke ringe antal ord, der ikke er medtagne af E., og det giver derved dennes arbejde en fortjænstfuld berigelse.

¹⁾ Vi tilføjer, at flere aldeles overflødige henvisninger umiddelbart efter de ord, til hvilke der henvises, kunde være strøgne (således Sláwsa og Sláwshasa — urigtig Sláws- i aftrykket — s. 310, Slöttuer og Slötturija s. 311, Tájnhárpa s. 349, Tvetules s. 364, Äjllans og Äjllas s. 403), og at flere selvstændige ord eller former, der anføres under et andet ord, burde have været udbævede med fed skrift (således far l. 4 u. Fader, og formen Far burde være anført s. 67 med henvisning til Fader; ligeledes mark 215¹¹, mörjill 218¹⁵, näkta 234 u. Neita, nerast, neresta 235¹³, frö og tusa 262¹⁵⁻²⁵, rijnga 272³, rua 273⁷, sakka 285¹¹, snobba 316¹³, soia 342¹ o. s. v.).

Om en meget stor del af disse ord turde det for øvrigt gælde, at E. vistnok forsætlig har udelukket dem af sit arbejde, således fremmedord og platte eller obscöne ord, skönt der ganske vist af og til findes eksempler på begge disse kategorier. Men også ord og udtryk, der stemmer nøje med sådanne, som bruges i det almindelige (jævnlig simple) danske talesprog, har han måske netop på grund af denne overensstemmelse ment at burde udelukke, idet han har stået på samme standpunkt som sikkert næsten alle den gang, at det, der i en dialektordbog havde særlig interesse og egenlig alene fortjente at optegnes, var alle sådanne ord, former og udtryk, der var ejendommelige for dialekten og ikke fandtes i det almindelige sprog. Denne sørgelige misforståelse har jo des værre gjort så godt som alle ældre dialektundersøgelser meget lidet brugelige, når talen er om at fastsætte almindelige grammatiske regler for dialekten og bestemme dens stilling inden for sprogstammen. Her har netop de almindeligst brugte ord, der stemmer med rigssproget, den allerstørste betydning, og det er ikke den mindste fortjeneste ved hr. Holms tillæg, at det har fremdraget mange sådanne ord, til dels i form af en lille oplysning under et andet ord.

At jævnførelsen med dansk talesprog, som på overordenlig mange steder lå særdeles nær, næsten helt er udeladt i tillæget, har mulig sin grund i, at udgiveren ikke mere end højst nødvendigt har villet overskride de fem ark, hvortil denne del af arbejdet fra først af var beregnet. En yderligere overskridelse på et par sider vilde dog sikkert have været heldig, for at de nævnte jævnførelser kunde være medtagne.

Vi tilføjer endnu, at tillæget ikke sjælden som oversættelse af de bornholmske ord bruger udtryk, der mer eller mindre er dannede efter Bornholmsken for dette særlige tilfælde skyld, men som ikke tilhører det almindelige danske sprog, således 'Drag' s. 422 u. Draw, 'Folkeføde' s. 427 u. folkamåd 1), 'kulke' s. 448 u. Kølpa, 'Lejervold' s. 449 u. Leiervajl,

'mådtidig' s. 452 u. Mådtidier, 'Mundtaal' s. 455 u. Mujnntølla, 'Aftengift' s. 457 u. Nattmål, 'omsindet' o: omstemt s. 459 u. Omsijnnader, 'pindes' s. 462 u. Pijnnas o. s. v. Hvis disse i sig selv uforståelige udtryk skulde anvendes på de nævnte steder, burde de sikkert overalt ved anførselstegn være betegnede som dannede ad hoc.

Med hensyn til vort eget arbejde var det os straks klart, at vi for at undgå forvirring måtte holde os så nær som muligt til det allerede foreliggende, og at vi derfor, særlig hvad lydbetegnelsen angik, måtte fjerne os så lidt som muligt fra den i tillæget brugte lydskrift. I det hele taget har vi også benyttet dens tegn og kun, hvad der forekom os ganske nødvendigt, dannet det nye tegn *z*, *z* til forskel fra *a*, *a*. Men en følge heraf er, at vor lydskrift ikke ganske står på det standpunkt, som nutidens fonetiske forskning vilde kræve, og som vi selv under andre forhold vilde have anset det for rigtigt at indtage.

I øvrigt har vi fra begyndelsen af fordelt arbejdet således imellem os, at Thomsen påtog sig udarbejdelsen af lyd-læren, Wimmer af böjningslæren. De første udkast hertil havde vi også begge under stadigt samarbejde, væsenlig på grundlag af Espersens ordbog og Holms tillæg, fuldendt allerede 1883—84. Men under beskæftigelsen hermed opstod der selvfølgelig for os begge mange hånede tvivl om enkeltheder, hvis løsning vilde kræve vidtløftige undersøgelser, der ikke kunde foretages med det samme. Hertil kom endvidere snart for den ene, snart for den anden arbejder i andre retninger, som til forskellige tider helt optog os og nødede os til at lægge de bornholmske studier til side. De har dog ingen sinde været helt ude af vore tanker; men vi har stadig, når lejlighed tilbød sig — dels ved undersøgelser på øen selv,

som vi oftere har besøgt, dels ved eksamination her i København af Bornholmere, der var fortrolige med dialekten —, søgt at fuldstændiggøre vort materiale og bringe det i en nøjagtig form. Vi har herunder gjort den erfaring, hvad der også vil fremgå af forskellige bemærkninger rundt omkring i lyd- og bøjningslæren, at den bornholmske dialekt i løbet af det sidste halve århundrede i mange henseender har forandret sig under påvirkning af rigssproget, så at mange ord og former, som den gang endnu var i almindelig brug, nu enten er helt forsvundne eller kun kendes af gamle folk. Den samme bemærkning kan jo i øvrigt gøres om alle vore sprogarter nu til dags. Ikke mindst af denne grund vil både Espersens ordbog og, som vi håber, vor grammatik, der bægge nærmest er et udtryk for sprogformen, som den lød for mer end en menneskealder siden, have særlig betydning i videnskabelig henseende.

Til grammatiken har vi anset det for hensigtsmæssigt at føje nogle sprogprøver ledsagede af ordret oversættelse, og vi har dertil valgt to af Espersens egne digte og tre af en anden bornholmsk digter J. P. Møller (død 1893 som bagermester i Allinge, oprindelig urmager), en ved sin usædvanlige begavelse og alsidige åndelige interesse mærkelig mand, der vel fortjener at mindes her. Hans tre digte giver vi blot med vor lydskrift, Espersens tillige med hans egen retskrivning i overensstemmelse med den i ordbogen brugte. Ved Møllers *Halstaðir* har vi fulgt den i Hamiltons Nordisk tidskrift för politik, ekonomi och litteratur, 3. årg., 1868, s. 469 C. (af V. Holm) offentliggjorte tekst, med fjærmelse af ikke få der indløbne trykfejl; til grund for de andre tekster er lagt forskellige i Rønne enkeltvis udgivne aftryk, ved Sjökarijn tillige et manuskript af E. selv.

Når det nu endelig efter så mange års forløb er lykkedes os at afslutte værket, skyldes det først og fremmest den levende og stadig usvækkede interesse, hvormed forfatteren af

tillæget til ordbogen, hr. kantor Viggo Holm, fra først til sidst har været til rede med råd og dåd. Han har ikke blot i sin tid gennemgået vore skrevne udkast, men også nu gennemset det trykte arbejde i korrektur og stadig meddelt os nye og værdifulde oplysninger. For den væsentlige andel, som han på denne måde har i vort arbejde, og som langt overgår alt hvad vi fra anden side har modtaget, bringer vi ham vor hjærteligste tak.

København i December 1907.

Vilh. Thomsen.

Ludv. Wimmer.

hæru ko; til at betegne den overvejende Farve bruges de sammensatte Adjektiver: *gråhæruer*, *hvåd-*, *rø-*, *svårthæruer*.

Håskje, n., et Ord, som allerede paa Skougaards Tid (1804) var «bartad ubrugeligt» (s. B. B. p. 387), anføres af ham med Bemærkelsen: «et Par, Mand og Kone» (= Sk. efter Molb. D. L. p. 238). Efter en endnu levende omtr. 80aarig Gudhjemmeboes Udsagn bemærkede ett *håskje* forhen to Familier paa een og samme Gaard («to law gjæfta folk på ein går»), og en saadan Gaard, som der var to Familier om, henævnedes: «ein *håskjegår*». Imidlertid kunde den sidste Forklaring af *håskje* muligens beroe paa én Misforstaaelse enten hos Referenten selv alene, eller hos hans ældre Samtidige, medens paa den anden Side den Skougaardske heller ikke synes at være ganske tilfredsstillende. Ved at sammenholde begge, vil man maaskee komme til det Resultat, at Ordet vel har bemærket: Familie, Mand og Kone o: s. v. (jfr. A. S. *hivisce*, Gl. Fris. *hiske*, Nsk. *Hyskje* f. fl., s. Molb. p. 238), men har kun været brugt, naar Talen var om en særskilt Familie, som boede ved Siden af et andet Huushold i samme Gaard, og saaledes vil det bornholmske Ord i det Hele nærmest slutte sig til Brugen af *Hædske*, *Hedske* i ældre danske Skr.; Sønderj. *Hidske*, *Hiske*; tildeels og Nørrej. Mors. *Hæske*. Om Ordets øvrige Slægtskab s. Molb. D. L. ovenn. St.

Håskjegår, m., s. *Håskje*.

Hästahon, m., s. *Ho*.

Hästamei (Gudh.), m., it. *hästameia* (Bøigd.), Hestens Avledele; jfr. *mei*.

Hästøj, n., Hest af Hankjønnen; jfr. *horsøj*.

Hævla (*ar-ada-ad*), v. tr., hævle (Nsk. nogl. St. *hevla*); fig. ad *hævla* ein ouer, stedse skjende paa Een (Gudh.).

Höda (*er-te-t*), v. n., true, navnlig med Prygl, ikke ved Ord, men ved Gebærder: højn *höte* ad mei; stånn ni männ å *höden*! ni *höten* ad 'na; ogsaa ad *höda* mod ein; *höda* ad sjöna, gjøre truende Gebærder (med Fingeren) mod de oprørte Bølger, en overtroisk Skik til Søes, hvorved man mener at afværge Søstyrtning; Sk. *höda*; Dsk. (foræld.; almind. f. Ex. i Kæmpev.) *høde*; Sv. *höta*; Nsk. *hytta*, *hota* (Isl. *höta*, true, Færø. *hota*). — Deraf *hödan*, f., Truen (ved Gebærder).

Höddra (*ar-ada-ad*), v. n., dirre, skjælv af Kulde; Sk. *hödra*, *hådra*, Smål. *huttera*, Jsk. *huddre*, Fyen. *hurre* (Isl. *nötra*).

Högga (*ar-ada-ad*), v. n., bruges ikke ligefrem om at sidde

eller sætte sig paa Hug, hvilket hedder: *ad sidda*, *sätta sei på högg* (*högg*, Hug = A. S. *höh*, Knæbase, «poples»?), men om at synke ned eller bevæge sig i en saadan Stilling: «horrijn svore å själada så fåslit, ad højn *höggada* i hasana» (pleonastisk), Drengen svor og bandede saa grueligt, at han sank i Knæerne (Sk.); ad *högga* opp å ner siges Børn, naar de siddende paa Hug gyngte sig op og ned eller hoppe fremad i den Stilling. Isl. *hukka*, sidde paa Hug, Sv. *huka*, Nsk. d. s., it. *hukje*, *hykje*, Dsk. (foræld.) *hüge*, N. S. *huken*, Tsk. *hocken*. I ældre Dsk. ogsaa uegl. at gaae med krummet Ryg og forover ludende Hoved (it. Loll., Vends., Molb. D. L. p. 221); i andre uegentlige Bemærkelser Smål. *hyka* (s. Almqv.), Nørrej., Sønderj., Angel. *høke* *høkke*, *hykke*, Fris. *hükke* (s. Molb. p. 231, 241).

Högse, adj., ivrig, begjærlig; hurtig (Gudh. o. fl.); forudsætter en Form *högg* = Isl. *hugr*, Nsk. (og Sv.) *hug*, Hu; jfr. *houes*, *house*.

Hökjiva, f., Høtyv (Redskab); jfr. *Kjiva*.

Höl, m., Benævnelse paa et dybt Sted i Aaer eller Bække, hvori der altid staaer Vand (Sk. *höl*, m.; Nsk. d. s., it. *Hyl*, m.; Nørrej., Sønderj., Angel. et *Höll* eller *Hyll*; jfr. Isl. *hylr*, m., Dyb, Svælg). Deraf Stednavne som *Stavehöl*, *Stortehölin* f. fl. Ligeledes om en større eller mindre Fordybning, Hul i Strandklipperne, hvori Vandet samler sig (jfr. Skg. p. 387), = Gudh. *damm* (s. s.).

Höla og **hölla** (*er-te-t*), v. n., med adv. *ner*, øse ned, skylregne (af *höl* ovfr.): reined *höler* (*höller*) ner; ded *höler* ner me rein; Nsk. *hylja*, d. s. (Ag. St.; andre St. om en Elv: danne Kjær, Pytter ved Oversvømmelse; af *Hyl*).

Hölleka, f., et hvidt Linnedklæde om Kvindfolks og Børns Hoved, sammensyet under Hagen og aabent bag til. Dette Hovedtoi er nu sjældnere, men bruges sine Steder til Børn; i Sv. og Sv. D. D. *hülka*, *hylka*, *höllika* f. fl.; Dsk. eller Dsk. D. D. *Hölike*, *Hyllike*, *Hylleke*; Nsk. *Hylk*, *Hylük*, *Höllük*; Holl. *hulletjen*.

Hölma (*ar-ada-ad*), v. n., helme, holde op, ophøre, bruges deels om Regn: «nu *hölmär* 'ed på timajn, forr de' klarar i norr»; deels om Smerter: de' *hölmär* lid i tännarna; ogsaa tännarna *höлма* lid nu (ophøre at gjøre ondt).

Hölma (*ar-ada-ad*), v. n., forb. med *på* (absol.), pidske paa

Nsk. *Kaie* (Hedm.); N. S. *Kaieke*; Dsk. (sjæld.) *Kaa*; jfr. Dsk. (Moth) *kaie*, v. n., skrige, om Kaaens el. Allikens Røst; Engl. to *kar*.

Kajla (*er-kallte-kallt*), v. a., kalde, nævne, give Navn, bruges meget ofte absol. om at give Een fornærmelige Navne, raabe efter E. med Ukvemsord: ja tryntorrd' 'ijn, forr haju *kallte* mei, jeg gav ham Næsestyvere, fordi han gav mig Øgenavne; Nsk. *kalla*, v. a. og n., d. s. Jfr. *ligna*.

Kajles (*es-kalltes-kallts*). 1) v. rec., give hinanden fornærmelige Navne; Nsk. *kallast*. 2) v. n., give Øgenavne: du må 'nte *kajles*!

Kaju tro og **kaju tro 'ed** (e. O. *kan troe, kan troe det*), adverbialt Udtryk: sikkerlig, naturligviis: haju har nu vad där, *kajn tro*, forr å gjorra 'jn bånge, han har nu naturligviis været der, for at gjøre ham bange; Dal. og Verml. *kan tro* («scilicet» Ihre D. L. p. 86).

Kajysker-jysk-jyst (Gudh.) og **karrejysker** o. s. v. (Vestl.), adj., fornem, stolt, storagtig (= *hojysker*; s. s.): Mortijn e *kajysker*; ded e bled så *karrejyst*, ded fanenskaved! Maaskee af *kar* (s. s.); jfr. Vestg. *karjös*, som holder sig brav (Ihre D. L. p. 86).

Kajytta, f., en Kahyt; Holl., N. S. *Kajyte*; Sv. *kajuta*, f.

Kall, m., Kalv; i *kall*, drægtig med Kalv; koen e i *kall*; Sv. (og Sk.) i *kalf*; Falst. i Kalv.

Kalladajus, m., Kalvedands a: en Ret af sammenløben, ostet Raamelk; Sk. *kaladans*; Sv. *kaljdans*, m.; derimod Falst. (og Nsk.) *Kalvedands*, et Slags Gelee af spæde Kalves Kjød, som spises med Kryderier.

Kallagamma, f., s. *Gamma*.

Kallakuaddrijng, m., liden, daarlig, i Væxt forknyttet Kalv (s. *Knaddrijng*).

Kammara, m., Kammer, afsides Værelse eller Aflukke: gakk ijnn i *kammarijn*! (Gudh.; Bøigd.); Sv. *kammarz*, m., d. s.; derimod Isl. og Nsk. *kamar*, m., Vandbuus. Ellers bruges nu almindeligt *kammers*, n., om forskellige Slags Aflukker el. Smaa-værelser, f. Ex. *peickammers*, Pige-kammer, f. fl. a., ligesom i dansk Almuesprog *Kammers* (s. Molb. D. D. L. p. 259); i Sk. *kammerset* (best. F.), specielt Spiiskammeret.

Kammaravrång, f., og (Bøigd.) *kammaravrånga* eller (ældre Gudh.) *bagvrånga*, f., Benævnelse paa et svært Stykke Tømmer, som gaaer indvendig tvers igjennem Fiskeregen ned til Bunden,

imellem Bagtoften og Agterstavnen, og hvorpaa Egens saakaldte Mesanmast staaer; af *kammara*, Aflukke, som dannes derved, og *vrång*, *vrånga*, s. O. s. Nsk. *Raang* (pl. *Reng'er*), f., Spant, Tværbaand el. Knæ i en Baad, de krumme Indholter, som ligge tvers over Kjolen; Gottl. *rang* (*ranger*); Isl. *röng*, f.; jfr. Engl. *ranges*, tvende store Stykker Tømmer, som løbe midt over Skibet.

Kammers, n., s. *Kammara*.

Kampersten (Gudh.) m., Kampesteen; Sk. *kampersten*.

Kana (*ar-ada-ad*), v. n., glide, skride paa Iis o. s. v., som Smaadrenge gjøre (Gudh.): *kana* ner å bakkajn, glide ned ad Bakken (jfr. *iskana*); Sk., Vestg., Östg., Smål., Verml. *kana*, v. n., d. s.

Kaneslä, m., Benævnelse paa Mederne under Kanen.

Känkla (*ar-ada-ad*), v. a., *känkla samman*, forvikle, bringe i Urede (om Traad, Reb, o. l.), d. s. s. *forkänkla* (nyere O.): «haju har *kanklad* 'ed söddan *samman*, så 'kje Fanijn *kaju* hitta ria 'd (ria i 'ed)», han har saaledes forviklet det, at ikke Fanden kan finde Rede deri; fig. ad *känkla* ett pār folk *samman*, at ægtevie (copulere) et Par. Jfr. Sk. *känkla* eller *känkla*, v. n., foretage sig Noget, som ei forrettes med Hurtighed og Agtsomhed, nøle, søle (hvoraf *kanklare*, *kanklari*; s. Ihre p. 86 og Klingh.); Nordsj. *kankle*, v. n., *kankle med N.*, tage N. ofte i Hænder, famle ved (hvoraf fig. *Kankleri*, Narreri); Falst. *klanke* (ved Omsætning), v. n., *klanke med N.*, foretage sig Noget, som man ei kan finde ud af el. rigtig komme afsted med (jfr. Loll. *Klankeri*, hvad som er vanskeligt at finde ud af; Loll., Falst. *Klanke*, en egen Art Lykke; Knude, som er kunstig eller vanskelig at opløse); Ångerm. *kanglä*, famle med Hænderne op efter Noget.

Känkla (*ar-ada-ad*), v. n., gaae, drive (Føragsudtryk: hvor ska du *känkla* hänn? (Gudh.). Formodentlig et fra det foregaaende forskjelligt Ord og afledet af et Verbum = Sk. *kanka* el. *känka*, v. n., gaae, færdes («hår ska du *kanka* hän»); Sv. og Sv. D. D. (Smål., Vestg., Verml. f. fl.) *känka*, *kanka*, som bruges om Gang, Færdsel og a. Bevægelser frem og tilbage, men tillige med Bibegrebet af Langsomhed, Skjodesløshed; jfr. Rydqvist I, 127 og Strömborg p. 79, som henføre dem til Gl. Høitydsk *kankan*, Moesog. *gangan*, Oldnord. *ganga*, gaae.

Känklepossa (*â*), m., Benævnelse paa Een, som bærer sig

Kjyve, s. *kjive*.

Kjädtra (*ar-ada-ad*), v. n., sladdre, sluddre, snakke meget, lade Munden gaae; jfr. Dsk. d. T. *tjädre*; Isl. *þvædra* (*þvætt*); Engl. *chatter* (tschätter).

Kjädtra, f. 1) Een, som lader Munden idelig gaae, fører høirettet Sludder; egl. og meest om et Kvindfolk. 2) Snakketøi, Sladdertunge: *kjädtran* går på 'na, Snakketøiet, Tungen gaaser paa hende.

Kjäjll, n., uldent Klæde, som lægges nærmest ved Bleen, Barnesvøb; Jsk. *Tjald*, en, d. s.; jfr. Nsk. *Kjell* (o: *Tjell*), n., Uldtæppe til at ligge paa; Ångerm. *kjell*, Dække, Dækken (jfr. Jsk. *Hestetjald*, Hestedækken); Isl. *tjald*, n., i Sams. *fortjald*, Tæppe, Forhæng; Engl. *kell*, Nettet, som bedækker Tarmene. Ellers Isl. *tjald*, Nsk. *Kjell*, Sv. *tjäll*, nn., Tell.

Kjäjlla (*er-de-t*), v. imp., køle: ded *kjäjller* så, det køler saa; Isl. *kæla*, v. a.; jfr. N. S. *killen*, give en kold Fornemelse, f. Ex. *my killen de Föte* (Richey p. 115); Nsk. (Hardang.) *Kjella*, en kold Gysen (= *Kjel*).

Kjäjlla (*ar-ada-ad*), v. n., s. *kjäjllj(g)a*.

Kjäjllara, m., Kjelder; Sv. *källare*, Isl. *kjällari*.

Kjäjllj(g) og (Gudh.) **kjäjlljng** o: *kjäjlljng* (*kattakjäjlljng*), m., Killing, Kattekilling; Sk. *källing* (*tjälling*); Smål. (og Nsk.) *kättling*; Isl. *kettlingr*.

Kjäjllj(g)a (*ar-ada-ad*), v. n., faae Killinger, føde Katteunger; i Gudh. **kjäjlla** o: *kjäjlla*: *kjätan kjäjllar*; Sk. *källa* (tj.); Smål. *kättla* (efter Ihre *källa*); Nsk. *kjetle* og *kjisle*.

Kjäjlnne, n., baade et Kjende, Kjendemærke og en Kjende; Isl. *kenni* og Nsk. *Kjenne*, n., kun (og sjelden) i første Bemærkelse. Deraf *kjäjlnnegran* (s. *kjäjnst*).

Kjäjlnnesgoer-go-gott, adj. (Gudh. og sjeld.), d. s. s. *kjäjlnnespager*; Smål. *kännesgod*, d. s.

Kjäjlnnespäger-spag-spagt, adj., som let gjenkjender Noget eller Noget, han eengang har seet; Sk. *kännspeg*; Nsk. *kjenne-spak*; Medelp. *kännspek* (Ihre p. 83); Falst. *kjendsbar* (formod. *kjendspar*); jfr. Jsk. *kjendespeg* (udt. *kindspaa*), kjendenem, som godt kan kjende fraliggende Gjenstande; Moth har det i Bem. lærenem; se Molb. D. L. p. 268.

Kjäjlnning el. **kjäjlnjng**, m., en Bekjendt; vi e gamla *kjäjlnjnga*; Nsk. *Kjening*; Smål. *känning*; Dsk. (foræld.) *Kjending*.

Kjäjnsima, m., Kjæverem, paa Hestens Hovedtøi; Sv. *kekrem*; Jsk. *Kjægel* (o: *Kjæg-Øel*). Af *kjaj* (foræld.) = Gl. Dsk. *Kjæg*; Sv. *kek*, Kjæve, og *sima* (s. s.)

Kjäljngaskrabba, f., s. *Skrabba*.

Kjäljngaskrusa, f., s. *Skrusa*.

Kjäljngaskräjll, n., s. *Skräjll*.

Kjälka, m., liden Slæde, navnlig Børneslæde (almindeligt); Nsk. *Kjelkje*, m., Sv. *kälke*, m. (Isl. *kjälki*). Deraf v. *kjälka* (Skjemteord), kjøre paa Slæde: ska du *kjälka* te Rönna?

Kjämpa (l. ä), m. 1) en Kæmpe. 2) Nøddeklase, Nøddeklynge, ogsaa sammens., f. Ex. *ejn firakjämpa*, Klase med 4 Nødder i, o. s. v.

Kjäna (*er-te-t*), v. n. og a., tjene, bruges og i Almindelighed = fortjene, forhverve.

Kjäjnjng, m., s. *kjäjnnjng*.

Kjänst, n., d. s. s. *kjäjlnne* (af *kjäjlnna*, kjende), en Kjende, liden Deel, Gran, saa meget, at det netop kan kjendes, bemærkes: ett *kjänst* større, mindre, bære; Jsk. en *Kjendst* (i Sammens., hvor det da i Reglen føies bag efter); Nsk. *Kjent*, m. Deraf forstærket *kjänstgran* (= *kjäjlnnegran*), n., en saare liden Deel; Jsk. et *Kjendsgran*.

Kjära, m., bruges, ligesom Nordsj. *Kjere*, kun om et Langhalmknippe (*långhalmkjära*); der gaaser i Regelen 4 af-tærskede Neg paa 1 *kjära*; Jsk., Ang. *Kjerre*, Benævnelser paa 3 sammenbundne Neg; Dsk. *Kjærv* = Neg.

Kjära, f., Tjære; Falst. *Kjære*; Nsk., Færø. *Kjora*.

Kjärest, m., Kjæreste, forlovet Mandfolk; **kjärest**, f., forlovet Kvindfolk; begge have i pl. sædvanlig *-er*, dog, skjøndt sjelden, det første ogsaa *-a*: nu kommer *kjärestjng*; där gjikk *kjäresten*; Nsk. *Kjæraste*, m. (ligt i begge Kjøn, ligesom Dsk.); derimod Sv. *käraste*, m., *käresta*, f.

Kjärkja, f., en Kirke; Isl., Færø., Nsk. (nordenfjelds) *kirkja*: gå te *kjärkjes*, gaaser i Kirke; gå som Gudhjemmabona gå te *kjärkjes*, gaaser som Gudhjems Beboere gaaser til Kirken o: gaaser Gaasegang, fordi kun en smal Sti fører op til Gudhjems Kirke, som staaer paa en Bjergknold, saa at flere maa gaaser een efter een. I Sammensætninger bruges en afkortet Form *ker*, f. Ex. *Bolsker*, *Nykker*, *Vestremarker*, *Östrelarsker*, *Poulsker* (o: *Bolskirke*, *Nykirke*, *Vestermariæ Kirke* o. s. v.), hvilke igjen ere kortere Udtryk, hvorved Sognene betegnes; føies *soun*, Sogn,

makke (makke Noget sammen); Sk. *maeka* («*corradere*», Göinge H., Ihre D. L. p. 111); *maeka sönder* (Strömb. § 99 p. 102).

Magrét, n. pr., Margrete (N. S. *Margret*, Schütze III, 81), naar et andet Navn stilles foran, f. Ex. i *Ane Magret* (Vestl.); ellers *Magreta*.

Maju, m., Mand; best. F. *majn* (for: *majnjn*, hvilken Form bruges i Gudh.); pl. *majna*, Mænd; best. F. *majnana*; saaledes og i alle Sammensætninger; dog høres undertiden om Mænd af en vis Nationalitet eller af højere Stand en nyere Pluralis «*mäjnn*» der er blevet et Neutrum og hedder i d. best. F. *mäjnnen*; *majna* å konner; *tarskemajna*, *torrumajna*; *amtmajna*, *ämbe(d)smajna*, *Ängelsmajna*, *-majnana* (*ämbe'smäjnn*, *Ängelsmäjnn*, *-mäjnnen*). Sk. *man*, pl. *manna*; Dsk. Sømandsspr. pl. *Manne*; Isl. *maðr* (for: *mannr*); pl. *menn* (gen. *manna*).

Majusa, f., Benævnelse paa et Sildegarn med alt Tilbehør, hvad enten Talen er om et «*vraggarn*» eller et «*sättegarn*» (s. ss.). Hoveddelen heraf er Nettet eller det bundne Garn, hvori Silden fanges, hvilket hedder *bossmijn* (s. s.) og er af betydelig Længde og Dybde. En fin Snor (*majnsesnor* el. *sina*, s. s.), som sidder fast i Nettet, danner dets Kanter. Foroven hæftes det ved en Bække Hanke til et Reb (*ræv*), som i visse Mellemrum er forsynet med Korkstykker (*flör*, s. *Flå*); disse Hænke kaldes *revhænka*; thi neden til paa Nettet er endeel andre Hænke, som kaldes *stenhænka*, hvori der sættes Stene af $\frac{1}{4}$ til $\frac{1}{2}$ Punds Vægt (*lännestena*, s. s.). Den ene Ende paa et Mansereb bestaaer af et Øie (*makka*, s. s.), som er dannet ved Splidsning; den anden Ende kaldes «*Tampen*» (*tampajn*); naar Manserne udsættes, stikkes *Tampen* af et andet Mansereb i hint Øie, og ved Hjælp af slige *Makker* og *Tampe* forbindes en stor Mængde Manser med hverandre i en lang Udstrækning. Imellem Garnene bindes en Line fast (*slås fäst*) paa Rebet, i hvilken det saakaldte *lätte* (s. s.) er anbragt. Ved Sättegarn bruges tillige et eget Slags Anker, som hedder *krabba* (s. s.). De store Baade, som høre til Sildefiskeriet, hedde «*Eger*» (s. *Äja*). Med at udsætte Manser (*sätta garn*) er 5 Mand beskæftiget: een har den Forretning «*ad gje reved ud*» ɔ: udbrede Rebet; en anden «*ad slå forr*» (*slå majnsan*, *majnsarna f.*) ɔ: tilhæfte Garnene, forbinde *Makker* og *Tampe*, tilføie *Linen* og *Lettet*; en tredje «*ad re forr*» ɔ: kaste Nettet (*bossmijn*) ad Søen; en fjerde «*ad stena (majnsan)* el. *stena ud*» ɔ: sætte

Stene i Hankene, som derpaa kastes ud; en femte «*ad ro garn* el. *ro g. ud*» ɔ: roe med Egen, for at Garnene kunne sættes ud (*slås ud*). Ved Vragning er en lang Trosse (*kjölstråjng*, s. s.) fra Mansernes yderste Ende bunden til Egen. Med at optage Manserne (*dra garn*) har 4 Mand Beskjæftigelse: een har «*ad dra reved opp*»; en anden «*ad rjngga reved*, (samman)» ɔ: samle Rebet; en tredje «*ad ta majnsan rjn*» (med Silden i «*bossmijn*»); en fjerde «*ad dra linan å lätted*» el. «*ad rjngga linan*» (tage *Linen* med *Lettet* og samle den). — Siden udbreder man *Mansen*, for at den kan tørres, hvilket kaldes «*ad bre majnsan*», og Stedet, hvor dette skeer, hedder «*eju bana*»; noget andet igjen er «*ad stråjkkja garn*» (s. *Stråjkkja*); at tage *Mansen* af Banen kaldes «*ad ta majnsan samman*». Disse Benævnelser paa de enkelte Dele af Sildegarn og hvad dermed staaer i Forbindelse bruges i Gudhjem, Bornholms største Fiskerleie og ere neppe synderlig forskellige fra dem, som bruges i de andre Fiskerleier. Med Hensyn til det bornholmske Ord «*majnsa*» kan jevnføres Nordsj. *Mantser*, pl., korte og dybe Garn med store Masker (Molb. D. L. p. 354).

Majnsesnor, f., s. d. foreg. O.

Majuslätt, s. *Sjüwer*.

Makara, m., Mukkert, stor Jernhammer; N. S. *Maker* (Br. Wb. V. 422 Till.); Holl. *moker*.

Makka, f., et ved Splidsning dannet Øie paa et Mansereb, som forenes med en anden Rebende, den saakaldte *Tamp*. Maaskee opstaaet af det Sv. *maka*, f., Måge. Jfr. *loia*, *ösika*.

Maksel, n., Skabning, Skikkelse, Form, Façon: når ja ser *makseled*, ska ja nokk gjorra 'd ätte, naar jeg seer Façonen, skal jeg nok gjøre det efter; overført: ad gjorra ett *maksel* i sin ijunbilnjng, skabe, danne et Billede i sin Phantasie, f. Ex. «*ijnged mäjnneske kajn gjorra nogged maksel i s. i.* (gjøre sig nogen Idee om), hvoddan där ser ud borta omkråjng»; i ligu. Bemærk. Nsk. *Maksel*; Gottl. *mazel*; Jsk., Falst. *Magsel*; derimod Langel. *Magsel*, noget, som er lavet sammen, Blanding (Molb. D. L. p. 351); jfr. N. S. *Maaksel*, Arbeide, forfærdiget Arbeide (Br. Wb. III, p. 116).

Mala (*er-te-t*), v. tr. og n. 1) male (Korn), Isl., Nsk., Sv. *mala*. 2) fig. knurre, om Kattens Snurren, naar man kjæler for den, stryger den (= Isl., Nsk. *mala*); it. om Menneskers Brummen og Skjenden: ad gå å *mala* (= Sv. d. T. *mala*); ellers

Sjöner-sjön-sjönt (l. ö), adj., meest om Personer: skön o: begavet, duelig, dygtig (= Nsk. B. St. *skjen'e*); it. som opfører sig godt: ded e då ejn *sjöner* horra! siges om en Dreng, som ved fortrinlige Evner og Dygtighed eller ved en artig og sædelig Opførsel gjør et velgjørende Indtryk paa Sjælen; derimod bruges det aldrig om sandelig Skjønhed, Legems Skjønhed (= *nätter, deitier*) eller som i Jsk. (Mors) om Skjønhed i Paaklædning, Pynt o. s. v. (= *grajner*); man adskiller derfor saaledes: *sjöna* (o: begavede, flinke, sædelige), *nätta* (o: kjønne, smukke), *grajna* (o: pæne, pyntede) pibla, Piger. Dog bruges det ogsaa, skjøndt sjeldnere, udenfor det personlige Begreb (ded e *sjönt*, f. Ex.), men altid om Skjønhed i intellectuel, æsthetisk eller moralsk Henseende (f. Ex. Naturens Herlighed, en høitidelig Handling, en ædel Daad).

Sjönröj, m., Solrøg, et Slags Taage, der viser sig i tørre Somre og er paa Bornholm, hvor disse hyppigt indtræffe, temmelig almindelig; den sees baade paa Landet og paa Søen.

Sjöns, adv., skraa: *på sjöns*, paa skraa; *sjöns igjennem*, skraas igjennem; Nsk. *skjens*; Dsk. Almuespr. og Søspr. *skens*; Gottl. *skynns*.

Sjönsa (*ar-ada-ad*), v. a., streife, fare tæt forbi: *stenijn sjönsada* hannem läje forrbi näsan; Gottl. *skynnsa*.

Sjöträ, n., almindelig Benævnelse paa de Træredskaber, som Fiskerne bruge, f. Ex. *kobb, lätte* o. s. v. (Gudh.).

Sjötta, v., s. *Sjödda*.

Skabba, f., s. *Märraskabba*.

Skabbuer-u-ut, adj., skabbet, bruges i Gudh. o. fl. St. ogsaa om Fnat og lignende Udslet (s. *fnattuer*); Sv. *skabbig*.

Skadda, m., Skade, *corvus pica*; Nsk., Sv. *skata*.

Skaggel, m., brugtes forhen om Skagelstang el. Vognarm (Sv. *skakel*), men nu kun om Arm paa Børe, som Hjulbør, Trillebør, Ligbør (*lājbävrijng*).

Skaggelfajl, n., e. O. S. et Skaglefald o: et Sted, hvor man lader Skaglerne falde: Holdested, Bedested, Samlingsplads. Ordet er oprindelig brugt om en militair Indretning — derom stemme alle Beretningerne overeens —, men om Enkelthederne vil man neppe erholde nogen fuldstændig Kundskab; den ligger i sin oprindelige Skikkelse flere Aarhundreder tilbage i Tiden. Skougaard (B. B. p. 205) beskriver Skaggelfaldene som Pladse, ethvert Sognefolk fra gamle Tider havde paa de modsatte

Landskanter tæt ved Landeveien til militairt Brug, for at de, naar de kom til den Egn, f. Ex. i Tilfælde af fjendtlig Landgang der i Nærheden, kunde have et Sted at sætte deres Vogne og for det første slaae deres Leir. Hermed stemmer for saa vidt ogsaa en Meddelelse af en endnu levende, meget gammel Bornholmer, der har bevaret den mundtlige Overleverelse fra sine Forfædre: «at man i forrige Tider havde rundt omkring i Landet Udmarker uden egentligt Græs eller Agre, som laae fri og udyrkede, hvor man i Ufredstider holdt med sine Øg og samlede sig mod Fjenden; at saadanne Pladse fandtes i hvert Sogn og kaldtes *skaggelfajl*; at man ligeledes havde sær-egne med Græs bevoxede Udmarker, hvilke kaldtes *bedegader*, fordi man ved slige Leiligheder lod Øgene græsse der («*bedada öjen*»». Hvor længe nu disse Pladse — der altsaa kunne be- trages som Samlings- og Bedepladse for et fremmed Herreds Mandskab, naar det i Krig kaldtes bort fra sit eget Herred — have bevaret deres reent militaire Character, derom vides Intet for vist; sandsynligen ligger dette forud for den lybekske Peri- ode. I Tidernes Løb ere de for Størstedelen komne under Sognenes og Byernes Omraade, ere blevne anviste til Kirkens Betjente eller henlagte til Gilder eller ere blevne Enkeltmands private Eiendom. Selv de enkelte, som i længere Tid for- beholdtes det fremmede Herred, bleve efterhaanden udelukkende Besiddelse for Herredscapitainen. Allerede i Lunds Stifts Landebog, som er udkommen i Tiden nærmest efter A. 1569 (s. Hübertz B. A. p. 325), finde vi under Artiklen «Gudioms Kapell» blandt den Degnen anviste Agerjord opført: *Skagel- faldtt X Skpr.* (p. 331; jfr. m. H. t. Formen O. *beckefaldtt* p. 327 og best. F. *Beckefallidt* p. 340). I Rønne Byvang førte endnu i Begyndelsen af dette Aarhundrede et Stykke Jord Navn af *Skaggelfald*, hvilket tidligere havde tilhørt Østre-Herreds Compagnie, men een af dets Herredscapitainer havde senere tilegnet sig det, og efter hans Død var det gaaet over i hans Families Eie (Skg. p. 206). Ved Svanike forekommer Navnet om et lille paa begge Sider af en Hæk omgivet Stykke af den almindelige Vei fra Landet til Byen og om de nærmest paa den ene Side liggende Jorder («Häns Larsa stykkje oppa i *skaggelfajled*»). Ogsaa Navnet *bedegada* har bevaret sig som Stednavn (s. s.). Disse Overdrev og Engjorder ere saaledes efterhaanden opdrevne til Avlsjord og Høslæt. Efter den nye